

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه مقالات همایش

تیمار

تاریخ

چالش‌های اجتماعی ایران

زیر نظر :

دکتر سید رضا صالحی امیری

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات

پژوهشکده تحقیقات استراتژیک

گروه پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی

کتابخانه مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران

شماره ثبت:

۱۷۳۸

تاریخ:

۱۴۰۴/۱۱/۱۹

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : همایش چالش‌های اجتماعی ایران (۱۳۸۷ : تهران)
رضایی، زیر نظر رضا صالحی امیری : مجموعه مقالات همایش چالش‌های اجتماعی ایران / به کوشش جواد نگارنده، زهرا
مشخصات نشر: تهران : مجمع تشخیص مصلحت نظام، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، گروه پژوهش‌های
فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری : ۳۷۹ ص: جدول
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۴۷-۰۴-۶
وضعیت فهرست نویسی : فیا
یادداشت : کتابخانه
موضوع : رشد اجتماعی -- ایران -- کنگره‌ها
موضوع : مسائل اجتماعی -- ایران -- کنگره‌ها
موضوع : ایران -- اوضاع اجتماعی -- قرن ۱۴ -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
شناسه افزوده : نگارنده، جواد، ۱۳۳۹ -
شناسه افزوده : رضایی، زهرا، ۱۳۵۶ -
شناسه افزوده : صالحی امیری، رضا، ۱۳۴۰ -
شناسه افزوده : مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، پژوهشکده تحقیقات
استراتژیک، گروه پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی
رده بندی کنگره : HN ۴۹/۸۵/۱۳۸۷
رده بندی دیویی : ۳۰۷۱۴
شماره کتابشناسی ملی : ۱۴۹۹۹۲۱

پژوهشکده تحقیقات استراتژیک

گروه پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی

عنوان: چالش‌های اجتماعی ایران

به کوشش: سید جواد نگارنده و زهرا رضایی

زیر نظر: دکتر سید رضا صالحی امیری

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

گرافیک و چاپ: موسسه انتشاراتی کمیل

چاپ نخست

سال چاپ: تابستان ۱۳۸۷

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۴۷-۰۴-۶

شمارگان : ۱۵۰۰

<http://www.csr.ir>

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه.....
۱۳	فصل اول
۱۵.....	توسعه اجتماعی در ایران؛ شاخص‌ها و موانع / زهرا رضایی.....
۴۱.....	فساد، تبعیض و فقر؛ موانع اساسی توسعه در ایران / دکتر سید محمد احمدی.....
۷۵.....	آسیب‌شناسی اجتماعی فساد اداری و اقتصادی در ایران / محمدعلی مشفق.....
۱۰۱.....	موانع فرهنگی توسعه سیاسی در ایران / محمدعلی مشفق.....
۱۲۳.....	بررسی توسعه‌نیافتگی با تکیه بر ریشه‌های فرهنگی / الهام میری آشتیانی.....
۱۳۵	فصل دوم
۱۳۷.....	بررسی آمار مهاجرت‌های ایرانیان به غرب / دکتر کیومرث فلاحتی.....
۱۸۷.....	زمینه‌های اساسی مهاجرت در ایران / حسین حاجی حسینی.....
۲۰۹.....	تحلیل اجتماعی فرار مغزها / دکتر رحمتا... قلی‌پور - فرحناز حسام.....
۲۳۵	فصل سوم
۲۳۷.....	ویژگی‌ها و صورت‌بندی جنبش‌های اجتماعی در ایران / فهیمه حسین‌زاده.....
۲۶۱.....	نقش تربیت دینی در امنیت / محمدمهدی مزینی.....
۲۷۵.....	سلامت روانی - اجتماعی / مرتضی زین‌آبادی.....
۳۱۹.....	تمایز نسلی در ایران / الهام میری آشتیانی.....
۳۴۷.....	بررسی روابط متقابل بین والدین و جوانان / نسرین دانایی.....
۳۶۷.....	ایدز و الگوی غالب آن در ایران / الهام میری آشتیانی.....

مقدمه

تحقق جامعه توسعه یافته جز با شناخت تهدیدات، چالش‌ها، بحران‌ها و آسیب‌ها و مسائل اجتماعی موجود در سطح جامعه، امکان پذیر نیست. از این رو، بدون توجه به بحران‌هایی که زندگی روزمره افراد را در بر گرفته و بررسی علل هریک از آنها و پیامدهای چالش‌های به وجود آمده، ارائه راهبردهای دقیق جهت سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی‌های حال و آینده، با موفقیت همراه نخواهد بود.

گروه پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی پژوهشکده تحقیقات استراتژیک جهت شناسایی، بررسی و تحلیل کارشناسانه تهدیدات و آسیب‌های اجتماعی کشور و ارائه پیشنهادات راهبردی در جهت اتخاذ تصمیمات کلان، در قالب چندین مقاله به بررسی فرصت‌ها و تهدیدات اجتماعی از منظرهای گوناگون پرداخته است. در هریک از مقالات که به یکی از مسائل اجتماعی و تهدیدات و فرصت‌های ناشی از آن می‌پردازد، تلاش شده است با واکاوی موضوع مورد نظر و نتیجه‌گیری از مباحث مطرح شده، راهکارهای لازم جهت استفاده‌های کاربردی ارائه شود.

کتاب حاضر در قالب سه فصل و چهارده عنوان مقاله تهیه شده است. در فصل اول، بررسی ابعاد مختلف توسعه و چگونگی آن در ایران مورد توجه قرار

گرفته است. در فصل دوم به طرح برخی موضوعات اجتماعی پرداخته شده که بی‌توجهی به آنها می‌تواند تهدیدات فراوانی برای تصمیمات استراتژیک در حوزه اجتماعی به عنوان یکی از جدی‌ترین حوزه‌ها در کشور فراهم کند. فصل سوم نیز بر اساس هدف کلی کتاب، به بررسی موضوعاتی پرداخته که آثار سوء و کنترل نشده آن، سرعت حرکت جامعه در جهت تحقق توسعه همه‌جانبه را کند کرده و موانع جدی در مقابل پیشرفت کشور ایجاد می‌کند. ذکر این نکته ضروری است که به علت قرار گرفتن همه موضوعات عنوان شده در حوزه اجتماعی، تقسیم‌بندی آنها در قالب فصول مختلف به معنی ایجاد تفکیک در میان آنها نیست و اهداف ذکر شده برای فصول مجزا می‌تواند در مورد هر یک از مقالات صادق باشد.

در مقاله اول از فصل اول تحت عنوان «توسعه اجتماعی در ایران: شاخص‌ها و موانع» با مفروض قرار دادن این مسأله که کارایی ساختارهای اجتماعی و توسعه اجتماعی، پیش‌نیاز توسعه در سایر ابعاد از قبیل توسعه سیاسی و اقتصادی است، به بررسی شاخص‌های توسعه اجتماعی و جایگاه آن در برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران و موانع آن پرداخته است. نویسنده معتقد است اکنون پارامترهای اجتماعی در بحث توسعه بیش از سایر شاخص‌های توسعه از قبیل سیاسی و اقتصادی مورد توجه قرار گرفته است و بی‌توجهی به این عوامل می‌تواند تحقق توسعه همه‌جانبه در کشور را با مشکل روبه‌رو سازد.

«فساد، تبعیض و فقر: موانع اساسی توسعه در ایران» عنوان مقاله دوم است که نویسنده با اشاره به پدیده جهانی شدن و سرعت گرفتن فعالیت‌های اقتصادی کشورهای جهان، به طرح این نکته می‌پردازد که در چنین شرایطی برنده نهایی و موفق کشوری خواهد بود که از یک نظام علمی، حقوقی و فنی کارآمد و سالم‌تری برخوردار باشد تا بتواند موانع مختلف سد راه توسعه را از میان بردارد. بر این اساس نویسنده سه عامل فساد، تبعیض و فقر را از موانع

گروه پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی ۹۲

اساسی توسعه در ایران ذکر کرده و در نوشتار خود به بررسی سابقه آن در ایران و ارائه راهکارهای لازم جهت مقابله با آن پرداخته است.

در مقاله «آسیب‌شناسی اجتماعی فساد اداری و اقتصادی در ایران» فساد اداری و اقتصادی به‌عنوان ویژگی کشورهای در حال توسعه عنوان شده است. نویسندگان با اشاره به مشکلاتی همچون جنگ هشت‌ساله، از دست رفتن فرصت و سرمایه‌های اقتصادی و انسانی و نابود شدن بخش‌های زیادی از زیربنای و زیرساخت‌های اقتصادی و صنعتی، که پس از انقلاب اسلامی ایران پیش روی کشور قرار گرفت، ساختارهای تولیدکننده فساد در جامعه ما را پیچیده‌تر از دیگر کشورها می‌داند. وی با بررسی مسأله از منظرهای گوناگون به ارائه راهکارهای لازم جهت مقابله با آن می‌پردازد.

مقاله دیگر این فصل اختصاص دارد به «موانع فرهنگی توسعه سیاسی در ایران». در این مقاله نویسندگان با اشاره به اینکه امروزه توسعه تنها با شاخص‌های اقتصادی سنجیده نمی‌شود، به بررسی توسعه سیاسی، عوامل فرهنگی مؤثر بر آن و موانع تحقق آن در ایران پرداخته است. نویسندگان مقاله معتقد است در ایران مقوله توسعه - مشابه دیگر کشورهای جهان سوم - درون‌زا نبوده بلکه وجهی برون‌زا داشته و نسخه پیچیده شده برای غرب را بدون توجه به ویژگی‌های جامعه ایرانی، در دستور کار خود قرار داده است.

در مقاله «بررسی توسعه‌نیافتگی با تکیه بر ریشه‌های فرهنگی» نویسندگان با مفروض قرار دادن این مسأله که فرهنگ سیاسی نقش مهمی در تحقق توسعه در کشورهای مختلف دارد، خلیات و سنت‌های سیاسی در ایران را از جمله عوامل عدم موفقیت پروژه توسعه در ابعاد مختلف معرفی می‌کند.

«بررسی آمار مهاجرت‌های ایرانیان به غرب» عنوان مقاله اول از فصل دوم است که به بررسی روند مهاجرت و به‌ویژه پدیده فرار مغزها و خروج نخبگان در ایران در قرن بیستم پرداخته است. بررسی علل مسأله و وضعیت مهاجران ایرانی از جمله بخش‌های این مقاله است. نویسندگان در پایان به ارائه جهت مقابله

با این پدیده و استفاده از سرمایه‌های انسانی در جهت توسعه ایران، پرداخته است.

در مقاله دوم این فصل «زمینه‌های اساسی مهاجرت در ایران» مورد بررسی قرار گرفته است. هدف اصلی نویسنده درک خصوصیات مهاجرین داخلی، ویژگی مسیره‌های مهاجرت و عوامل مؤثر بر شدت و ضعف جریان مهاجرت می‌باشد. به همین منظور وی در بخش‌های مختلف مقاله به طرح موضوعات مرتبط با بحث پرداخته است.

نویسنده مقاله «تحلیل اجتماعی فرار مغزها» مهاجرت نخبگان و به اصطلاح فرار مغزها را به‌عنوان موضوع اصلی خود انتخاب کرده است. وی با هدف توصیف پدیده مهاجرت مغزها در ایران، شناخت علل ساختاری مهاجرت و ارائه پیشنهاد به منظور منطقی نمودن جریان مهاجرت، تلاش کرده است علل ساختاری خروج نخبگان از ایران را بررسی نماید.

مقاله اول فصل سوم اختصاص دارد به مقاله‌ای تحت عنوان «ویژگی‌ها و صورت‌بندی جنبش‌های اجتماعی در ایران». در این مقاله ضمن ارائه تعاریف و نظریه‌های مربوط به جنبش‌های اجتماعی که ویژگی چند دهه اخیر جوامع بوده است، به بررسی ویژگی‌های این پدیده در ایران پرداخته شده است. به اعتقاد نویسنده، در دهه‌های اخیر روند متفاوتی در تغییرات اجتماعی جامعه ایران به چشم می‌خورد که عمدتاً ناشی از تحولات توده‌ای و نه رهبری سازمان‌ها یا تشکل‌های سیاسی بوده است. وی در ادامه به بررسی بازیگران جنبش‌های اجتماعی در ایران و میزان موفقیت و عدم موفقیت آنها و راه‌کارهای لازم جهت استفاده بهینه از توانایی بالقوه جنبش‌های اجتماعی پرداخته است.

مقاله «نقش تربیت دینی در امنیت» ارزش‌ها و باورها و در رأس آنها ایمان و معتقدات دینی و مذهبی را از عناصر متشکله مهم شخصیت انسانی معرفی کرده، دین و دینداری را دارای نقش مثبتی در برقراری امنیت اجتماعی جوامع دانسته است. بر اساس پژوهش‌های انجام شده، در این زمینه نوجوانان